

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (2001) 5 **prov.**
Version macédonienne
Macedonian version

Европска комисија против расизам и нетолеранција

ВТОР ИЗВЕШТАЈ ЗА
РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА

усвоен на 16 јуни 2000 година

Strasbourg, 3 April 2001

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

Secrétariat de l'ECRI / Secretariat of ECRI
Direction Générale des Droits de l'Homme – DG II /
Directorate General of Human Rights – DG II
Conseil de l'Europe / Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

*Посете ја нашата **web** страница: www.ecri.coe.int*

Предговор

Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРН) е тело на Советот на Европа, составено од независни членови. Неговата цел е борба против расизмот, ксенофобијата и нетолеранцијата на пан-европско ниво и од гледна точка на заштита на човековите права.

Еден од основните елементи на работната програма на ЕКРН е нејзиниот индивидуален приод, преку кој ја анализира ситуацијата во однос на расизмот и нетолеранцијата во секоја од државите-членки на Советот на Европа и дава предлози и сугестии за тоа како да се решаваат идентификуваните проблеми.

На крајот на 1998 година ЕКРН ја заврши првата серија на индивидуални извештаи за сите држави-членки. Првиот извештај на ЕКРН за Република Македонија е од 16 октомври 1998 година (објавен во мај 1999 година). Втората фаза од активностите започнати во 1999 година во рамките на индивидуалниот приод, опфаќа подготовка на втор извештај за секоја држава-членка. Целта на вторите извештаи е да се следат активностите по предлозите изнесени во првите извештаи, да се новелираат информациите содржани во истите и да се даде посеопфатна анализа на одредени прашања од особен интерес во засегнатата земја.

Една важна фаза во активностите на ЕКРН според индивидуалниот приод е процесот на доверлив дијалог со националните власти на секоја засегнатата земја пред конечното усвојување на извештајот. Новата постапка во втората рунда на индивидуални извештаи е организирањето на посета во засегнатата земја на известителите на ЕКРН пред составувањето на вториот предлог извештај.

Посетата на Република Македонија се реализира на 7-10 март 2000 година. За време на посетата известителите се сретнаа со претставници на различни министерства и државни органи одговорни за прашањата во рамките на мандатот на ЕКРН. ЕКРН топло им се заблагодарува на националните власти на Република Македонија за нивната активна соработка во организирањето на посетата, а особено би сакала да се заблагодари на сите лица со кои се сретна нејзината Делегација, како и на македонскиот национален офицер за врски, за чија ефикасност и соработка известителите на ЕКРН се многу благодарни.

ЕКРН би сакала исто така да се заблагодари на сите претставници на невладини организации со кои се сретнаа нејзините известители за време на посетата за нивниот корисен придонес кон истата.

ЕКРН го состави следниов извештај под сопствена одговорност. Тој ја опфаќа ситуацијата заклучно со 16 јуни 2000 година и сите настани по оваа дата не се опфатени со анализата што следи, ниту се земени предвид во заклучоците и предлозите на ЕКРН.

Општ преглед

Во текот на изминатите години Република Македонија презела чекори за да се справи со проблемот на дискриминација и нетолеранција преку усвојување на релевантни закони, а и поттикнувајќи ја институционалната рамка во која малцинските групи можат да го развиваат својот идентитет. Република Македонија исто така згрижи голем број на бегалци кои бегаа поради нестабилните услови и немири во соседниот регион, што пак имаше значајни економски и социјални последици.

Сепак, Република Македонија се уште е општество во кое прашањата на дискриминација и нетолеранција соодветно не се увидуваат и соочуваат. И покрај одреден напредок во одредени области, различните етнички заедници се уште водат паралелни животи, често со ограничени меѓусебни контакти, додека нивните односи се оптоварени со негативни стереотипи и недоверба. Натаму, припадниците на малцинските групи не учествуваат целосно во јавните институции на сите нивоа на општеството. Има малку конкретни достапни информации за манифестациите на расизам и дискриминација во општеството, што од своја страна значи дека во различни области често недостасуваат конкретни мерки за борба против овие појави.

Во следниов извештај ЕКРН на властите на Република Македонија им препорачува да преземат натамошни дејствија за борба против дискриминацијата и нетолеранција во одреден број на области и да го зголемат учеството и интеграцијата на припадниците на малцинските групи во јавната сфера. Овие препораки, меѓу другото, ја опфаќаат потребата да се осигура дека релевантните законски одредби се спроведуваат во практиката, потоа потребата од воспоставување на систем на следење и оценка на ситуацијата на малцинските групи во однос на можната дискриминација на различни полиња на животот, особено за ромската заедница; опфатена е и потребата од создавање на клима на зголемена доверба и почитување меѓу припадниците на различни етнички групи и потребата од натамошни напори за зголемување на застапеноста на припадниците на малцинските групи во јавните институции.

ДЕЛ I: ПРЕГЛЕД НА СИТУАЦИЈАТА

A. Меѓународни правни инструменти

1. Република Македонија ги ратификувала најголем дел од релевантните меѓународни правни инструменти на полето на борба против расизмот и нетолеранцијата. ЕКРН го поздравува прифаќањето на членот 14 од Конвенцијата за елиминација на сите форми на расна дискриминација, со што се дава можноста за поднесување на индивидуални жалби до Комитетот за елиминација на расната дискриминација.
2. ЕКРН повторно го поттикнува брзото ратификување на Европската социјална повелба и Европската повелба за регионални и малцински јазици. Натаму, ЕКРН со задоволство дознава дека подготвителните активности за ратификација на Европската конвенција за државјанство веќе се започнати и ги поттикнува властите да ја завршат оваа постапка што е можно побрзо. ЕКРН исто така ги поттикнува властите на Република Македонија да ја потпишат и ратификуваат Ревидираната европска социјална повелба, Европската конвенција за правниот статус на сезонските работници и Европската конвенција за учество на странците во јавниот живот на локално ниво.
3. Во согласност со членот 118 од Уставот, меѓународните договори што ги ратификувала Република Македонија се составен дел од домашното законодавство и се директно применливи.

B. Уставни одредби и други основни одредби

4. Уставот на Република Македонија го утврдува основното начело на еднаквост на граѓаните пред законот (член 9). Исто така, тој содржи неколку одредби со кои на припадниците на малцинските групи им се гарантираат основите права и можноста за развој на нивниот идентитет, како што е членот 48, кој меѓу другото го предвидува и правото националните малцинства слободно да го изразуваат, негуваат и развиваат својот идентитет и национални атрибути.
5. Правото на припадниците на националните малцинства да го употребуваат својот јазик и писмо, во согласност со законот на локално ниво, е предвидено во членот 7 и е разработено со одредбите за употребата на јазикот содржани во Законот за локална самоуправа. ЕКРН ги поттикнува властите да го следат спроведувањето на овој Закон.

- *Закон за државјанство*

6. Во својот прв извештај, ЕКРН го забележа индиректното дискриминирачко влијание на Законот за државјанство на Република Македонија од 1992 година врз одредени сегменти на населението, особено врз одредени етнички Албанци и Роми. Некои етнички Албанци и Роми кои се постојано населени во денешната Република Македонија не се стекнале со државјанство на оваа земја поради условите за државјанство предвидени во

овој Закон.¹ По едногодишниот период на примена на скратена постапка за стекнување државјанство, пред стапувањето во сила на Законот од 1992 година, на постојано населените лица им е дадена можноста да се стекнат со државјанство на Република Македонија во рок од една година по стапувањето во сила на Законот, доколку го исполнуваат условот за 15 години постојан кумулативен претстој во земјата и условот за трајни извори на приходи. Оние лица кои не се стекнале со државјанство во текот на едногодишниот период на скратена постапка за стекнување државјанство пред стапувањето во сила на Законот или во текот на едногодишниот период по неговото стапување во сила, или затоа што не поднеле барање во текот на овие периоди или затоа што се утврдило дека не ги исполнуваат условите, мораат да поднесат барање за стекнување со државјанство преку вообичаената постапка за натурализација. Покрај погоре наведените услови, барателите на државјанство преку натурализација мораат да платат административна такса од 250 УСД, да поседуваат место за живеење и да бидат физички и ментално здрави.

7. ЕКРН ја повторува загриженоста, изразена во првиот извештај, дека овие услови би можеле постапката за стекнување државјанство да ја направат потешка за етничките Албанци и Роми, меѓу кои има особено висока стапка на невработеност (*види го делот за Вработување*) и сиромаштија. ЕКРН со интерес го забележува фактот дека Владата на Република Македонија подготвува ревизија на Законот за државјанство. Овие активности се тесно поврзани со подготовките за идната ратификација на Европската конвенција за државјанство. Се чини дека последниот предлог закон предвидува намалување на периодот на постојан претстој, потребен за стекнување државјанство, промена која ЕКРН би ја поздравила и која е во согласност со Европската конвенција за државјанство, која Република Македонија ја потпишала. Уште еден предлог кој ЕКРН силно го поддржува се однесува на намалувањето на административната такса. ЕКРН исто така дознава дека се разговора и за рестриктивна дефиниција или отстранување на условот за физичко и ментално здравје, кое ЕКРН би го поддржала, бидејќи како што се забележува во првиот извештај на ЕКРН, таквиот критериум би можел потенцијално да биде предмет на произволна или дискриминирачка примена. ЕКРН со задоволство дознава дека властите ќе бидат наскоро подготвени да отворат јавна дебата за ова, и се надева дека овој процес на консултации ќе ги вклучи припадниците на албанските и ромските заедници.
8. Во својот прв извештај ЕКРН ги поттикна властите на Република Македонија да го применуваат Законот за државјанство што е можно поправично и потранспарентно и да осигураат дека постапките за натурализација се лесно разбирливи. ЕКРН со задоволство дознава дека Министерството за внатрешни работи на барателите им дава информации за статусот на нивното барање во сите фази на постапката. Натаму, сите одлуки за стекнување или губење на државјанството се образложени на писмено и подлежат на поднесување на жалба до Владианата комисија за жалби и на крајот до Врховниот суд. Министерството исто така им помага на барателите да ги добијат документите и изводите обезбедувајќи упатства за соодветните постапки кои треба да се спроведат и проверувајќи ги

¹ Проценките во однос на бројките се разликуваат – од владините проценки од 8.500 до 11.000 лица кои имаат статус на постојан претстој и кои со тоа можат да поднесат барање за државјанство, до проценките на албанските и ромските лидери според кои има дури 50.000 албанци и неколку илјади Роми.

матичните книги на другите републики на поранешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Министерството исто така ја информира ЕКРН дека условите за натурализација ги толкува на либерален начин за да се олесни стекнувањето на државјанство од страна на оние лица кои примаат социјална помош или кои изнајмуваат стан. Оние лица кои добиваат социјална помош можат да бидат ослободени од административната такса. ЕКРН го цени конструктивниот приод на Министерството за внатрешни работи во примената на Законот за државјанството. Сепак, ЕКРН смета дека и натаму останува потребата од законодавни измени со што би им се олеснило стекнувањето со државјанство на оние Роми и Албанци кои се постојано претстојуваат или се постојано населени денешната Република Македонија.

9. Покрај мерките за олеснување на стекнувањето државјанство, ЕКРН смета дека е неопходно Владата да дисеминира јасни информации за постапката за натурализација за оние лица кои се квалификувани, вклучително и за лицата без државјанство. Во врска со ова, ЕКРН ги поздравува напорите на Министерството за внатрешни работи за дисеминирање на информациите за постапката за државјанство преку брошури, медиумите, семинари и тркалезни маси. Посебните иницијативи на Министерството за обезбедување на информации и помош за ромските заедници во соработка со ромските организации се од особен интерес за ЕКРН и ги поттикнува властите да продолжат со таквите позитивни напори.

В. Одредби од кривичното право

10. Како што се наведува во првиот извештај на ЕКРН, има неколку важни одредби во целите на борба против расизмот и нетолеранцијата во Кривичниот законик на Република Македонија. Членот 137 го казнува ограничувањето или ускратувањето на правата на поединецот предвидени во Уставот, во законите или ратификуваните меѓународни документи, меѓу другото и врз основа на раса, национално потекло, религија и јазик. Членот 417 го санкционира прекршувањето на било кои основни човекови прва и слободи признаени во меѓународната заедница врз основа на расата, бојата на кожата, национална или етничка припадност. Истиот член го казнува и ширењето на идеи за супериорност на одредена раса врз друга, застапувањето на расна омраза и поттикнување на расна дискриминација. Поттикнувањето на национална, расна или религиозна омраза или нетолеранција се казнува со членот 319. Натамошните одредби се однесуваат на прекршувањето на правото за употреба на сопствениот јазик или писмо (член 138) и кривичното дело на геноцид (членови 403 и 408).
11. Судијата има дискреционо право да определи дали едно кривично дело поврзано со расна мотивација е посериозно кривично дело и со тоа заслужува повисока казна. Иако ЕКРН ја цени ваквата судска надлежност, таа повеќе се застапува за посистематичен и конзистентен приод кон борбата против кривични дела со расистички или ксенофобични карактеристики. Во врска со ова ЕКРН укажува на нејзината општа препорака бр. 1 во однос на политиката во која предлага расно мотивираните кривични дела да се дефинираат како специфични прекршоци или експлицитно да се предвиди дека судовите расистичката мотивација ќе ја земат предвид како отежнувачки фактор. ЕКРН повторно ја поттикнува

македонската Влада да ја разгледа можноста од воведување на одредби во оваа смисла.

12. ЕКРН во својот прв извештај препорача дека треба да се даде приоритет на целосното спроведување на одредбите насочени кон борбата против расизмот и дискриминацијата и дека ваквата имплементација треба да се изведе на недискриминарачки начин. Моментно, има многу мал број на случаи во врска со расизам или дискриминација покренати пред судовите врз основа на погоре наведените кривично правни одредби. ЕКРН е загрижена дека ова можеби укажува на недостаток на ефективно спроведување на важечките закони и сугерира дека треба да се најдат начини за да се унапреди спроведувањето. Во врска со ова, ЕКРН предлага да се преземат мерки за подигање на свеста во врска со примената на важечките закони во случи на расизам и дискриминација за вработените во кривично правниот систем, што на пример би вклучило и спроведување на програми за посебна обука за засегнатите службеници, можеби во соработка со меѓународни експерти на ова поле, со цел да се појасни опфатот на овие кривично правни одредби и важноста на борбата против расната омраза и дискриминација. ЕКРН со задоволство дознава дека јавниот обвинител може по службена должност да покренува постапки и поттикнува преземање на такви постапки на полето на расизмот и нетолеранцијата.
13. Спроведувањето на законите во оваа област исто така може да се подобри преку подобро разбирање на причините зошто не се покренуваат постапки пред судовите. ЕКРН ги поттикнува властите подетално да го испитуваат тековното спроведување на законите, на пример преку следење на бројот на пријавените случаи, преземените дејствија од страна на властите и резултатите. Бидејќи многу случи на расистички напади и насилство можеби властите не ги сметаат за такви, ЕКРН исто така го охрабрува воспоставувањето на систем за прибирање на податоци со кој на доброволна основа може да се даде и забележи етничкото потекло на жртвите: ова може да помогне појасно да се идентификува опфатот на било кои проблеми.

Г. Одредби од граѓанското и управното право

14. Како што е наведено во првиот извештај на ЕКРН, начелото на недискриминација е содржано во повеќе закони и регулативи кои се однесуваат на специфични области од граѓанското и управното право. Сепак, нема посебни закони против дискриминација во областите на вработување, домување и снабдување со стоки и услуги. ЕКРН го зема предвид фактот што уставната гаранција за недискриминација ги опфаќа овие области, но верува дека оваа гаранција би се зајакнала со дополнителни закони во конкретни области. Како што наведува во својот прв извештај, ЕКРН верува дека информациите за новите закони во оваа област треба широко да се дисеминираат, особено во областите каде живеат значителен број на припадници на малцинствата. Исто така треба да се прибираат сеопфатни статистички информации за примената на анти-дискриминарачко законодавство, со истовремено внимателно следење на состојбите на ова поле.

15. Во некои земји воведувањето на единствено закон против дискриминација кој опфаќа дискриминација на повеќе полиња од животот и кој обезбедува ефективно спроведување, се покажало како корисно средство. ЕКРН затоа ги поттикнува властите на Република Македонија да ја разгледаат можноста од усвојување на таков закон.

Д. Спроведување на правдата

16. ЕКРН го поздравува подобрувањето на одредбите од кривичното право со кои на припадниците на малцинските групи им се дава правото да го користат својот јазик во сите фази на предсудската и судската постапка. ЕКРН ги поттикнува властите на Република Македонија да го осигураат целосното спроведување на овие одредби во текот на целата кривична постапка.

Ѓ. Специјализирани тела

17. Канцеларијата на Јавниот правобранител започна со работа во март 1998 година. Правобранителот има задача да осигура дека законските и уставни права на граѓаните не се прекршуваат од страна на државите органи и од страна на други јавни органи или организации. Како што опишува ЕКРН во својот прв извештај, Јавниот правобранител има надлежност да прима барања за и да бара вонсудско решавање на индивидуални жалби. ЕКРН во врска со ова забележува дека Јавниот правобранител не го забележува етничкото потекло на подносителите на жалбите, како дел од вообичаената практика на работење. ЕКРН смета дека со ова се ризикува да се скријат проблеми кои диспропорционално погодуваат одредени малцинства и затоа препорачува да се размисли и за ова прашање.
18. ЕКРН ја поздравува оваа институција и ги поттикнува властите да преземат мерки за подигање на свеста меѓу населението за оваа институција и улогата што може да ја одигра во обезбедување на инструменти за заштита покрај судскиот систем. Натаму, ЕКРН нагласува дека е потребно независно специјализирано тело кое ќе ја има конкретната должност да разгледува случии на расна дискриминација и нетолеранција, без оглед дали тоа ќе биде посебна или дел од општата надлежност за разгледување на злоупотребите на човековите права. Македонските власти ги поттикнува да ја искористат Општа препораката бр. 2 на ЕКРН од областа на политиката во однос на воспоставување на специјализирани тела на национално ниво за борба против расизмот и нетолеранцијата, со цел да се воспостави такво тело или да се предвидат специјални надлежности на ова поле во рамките на постоечката канцеларија на Јавниот правобранител.
19. Во својот прв извештај ЕКРН стави акцент врз основањето на Советот за меѓуетнички односи со надлежност да дава совети на Собранието по прашањата кои влијаат врз етничките односи и правата на националните малцинства. ЕКРН верува дека таквата институција е од суштествена важност во контекстот на Република Македонија, каде, како што ќе биде објаснето подетално подолу,² различните национални заедници се чини живеат релативно одвоени животи и каде би можеле да имаат влијание

² Види го делот за Прашања кои се предмет на особена загриженост, Меѓуетнички односи.

комплексните меѓуетнички односи во регионот. На пример, за време на косовската криза, Советот послужи како форум за отворени дискусии меѓу припадниците на етнички групи. ЕКРН со задоволство дознава за таквите напори и го поттикнува Советот да продолжи да функционира како форум, кој не само ќе бара решенија на проблемите кои се јавуваат меѓу различни заедници, туку и ќе развие долгорочни иницијативи за негување на зајакната комуникација и конструктивен однос меѓу различни етнички групи. Натаму, ЕКРН го поттикнува Собранието да посвети должно внимание врз согледувањата и предлозите на овој Совет и да ја разгледа можноста од учество и на другите малцински групи во Советот.

Е. Образование и подигање на свеста

20. Во контекст на Република Македонија, каде децата од различни етнички групи често многу малку контактираат меѓусебе и посетуваат одделни училишта, особено е важно училиштата да направат посебни напори за изучување на човековите права, толеранција на разликите и почитување на другите етнички групи. Училиштата треба да настојуваат да ги отстранат негативните стереотипи и истите да ги заменат со понепристрасни информации за другите етнички групи и плурализмот на ова поле. ЕКРН затоа го поздравува воведувањето во наставните програми на предмети за граѓанско образование преку што ќе се изучуваат толеранцијата, разбирањето, спречувањето на конфликти и малцинските права. ЕКРН ги поттикнува властите на Република Македонија да ги интегрира овие теми на сите нивоа од образовниот систем и на наставниците да им понуди посебна обука во оваа област. Националните власти исто така треба да осигураат дека овие предмети се предаваат на начин со кој ќе се негуваат погоренаведените вредности.

Ж. Прием и статус на недржавјаните

21. Во 1999 година Република Македонија беше соочена со брз масовен прилив на бегалци, најмногу етнички Албанци, но и Роми. Додека најголем дел од косовските Албанци сега се вратени во Косово, Ромите и натаму бараат засолниште, стравувајќи од прогонување од страна на етничките Албанци во Косово, кои ги обвинуваат за соработка со српските сили. На врвот на кризата во мај, во земјата имаше приближно 240.000 бегалци како резултат на овој конфликт сместени во кампови, колективни центри и семејства, со што вкупниот број на регистрирани бегалци достигна 360.000. На бегалците им беше доделена временна заштита, со што се здобија со правото на храна, сместување, здравствена заштита и образование. Овој статус сепак на бегалците не им дозволува вработување или право на поднесување на барање за времен престој. Во март 2000 година, бројот на бегалците под временна заштита во Република Македонија, според Министерството за внатрешни работи беше приближно 8530, што вклучува неколку илјади ромски бегалци. УНХЦР проценува дека вкупниот број на бегалци во земјата, вклучувајќи ги и нерегистрираните е околу 12.000.

22. ЕКРН ги цени напорите на властите и населението на Република Македонија да прифатат толкава голема бројка на бегалци на нивната територија. ЕКРН се надева дека националните власти ќе продолжат да го почитуваат начелото на невраќање, предвидено во Женевската конвенција од 1951 година во врска со статусот на бегалците и нејзиниот Протокол од 1967 година и во никој случај нема да ги вратат ромските бегалци во услови во кои би биле загрозувани нивниот живот и слобода. Во врска со ова, ЕКРН ја изразува загриженоста дека меѓународната заедница не обезбедила достаточна хуманитарна помош за да помогне во неодамнешниот бран на Ромски бегалци.
23. Во својот прв извештај, ЕКРН го забележа отсуството на јасна институционална рамка за појаснување на статусот на бегалците и барателите на азил, и препорача усвојување на основен закон за азил. ЕКРН е свесна дека Владата на Република Македонија ги привршува активностите за предлог законот за азил, подготвен во соработка со УНХЦР и Советот на Европа, и ги поттикнува властите да го завршат процесот што е можно поскоро со цел да се појасни правниот статус на недржавјаните кои останале на македонска територија.

3. Пристап кон кон јавните служби

- *Пристап кон социјалните служби – здравствена заштита, социјална заштита, домување*

24. Министерството за труд и социјална политика стави јасно до знаење дека сите граѓани имаат еднакво право на јавните услуги и бенефиции, без оглед на нивната етничка припадност, во согласност со уставната гаранција за еднаквост. Сепак, ЕКРН доби извештаи за корупција и предрасуди во одредени општини што резултира со дискриминација на Ромите во обезбедување на социјални услуги. Неколку доминантно ромски населени немаат основни комунални капацитети, како што се систем на водоснабдувањето и канализација. Тешко е да се оцени опфатот на проблемот бидејќи информациите на ова поле според етничка припадност не се достапни. ЕКРН наведува дека националните власти не треба да ја толерираат дискриминацијата на локално ниво. Во врска со ова, важно е да се основа мониторинг систем кој ќе овозможи да се идентификуваат проблемите на дискриминацијата. Можеби во овој процес би можело да се инволвира и специјализирано тело кое работи на полето на расизмот и дискриминација. ЕКРН исто така ја поттикнува македонската Влада да усвои соодветни закони на овие полиња (*види став 15*).

- *Пристап кон образование*

25. Во неколкуте изминати години македонските власти направија значителни напори да се подобри застапеноста на ученици од етничките малцински групи во средното и високото образование. Во текот на изминатите десет години, бројот особено на албанските и турски ученици во средно образование е значително зголемен. Сепак, ЕКРН е загрижена дела и покрај овие напори и подобрувања, бројот на учениците од малцинските групи опфатени со средно и високо образование останува низок. ЕКРН сфаќа дека причините за ваквата ситуација се сложени и дека нема лесно

решение, сепак ја нагласува потребата за зголемување на учеството на припадниците на овие групи во средното и високото образование, особено преку мерки за борба против високите стапки на напуштање на школувањето од децата припадници на малцинските групи. Во врска со ова, ЕКРН ја нагласува позитивната улога што би можела да го одигра воведувањето на двојазична настава која ќе опфати релевантни малцински јазици во однос на меѓусебните контакти и интеграцијата меѓу децата од малцинско и мнозинско потекло.

26. Нискиот квалитет на образованието во одредени училишта каде наставата се изведува на малцински јазици е една од пречките со кои се соочуваат учениците кои сакаат да продолжат со образованието по средното училиште. Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ ја нагласи потребата од подобрување на квалитетот на наставата на албански јазик особено од петтото до осмото одделение во основните училишта каде наставата се изведува на албански јазик и во средните училишта. Другите малцински групи се соочуваат со слични проблеми на полето на образованието. Во врска со ова ЕКРН го поздравува воведувањето на настава на албански и турски на Педагошкиот факултет во Скопје, за идните наставници во градинките и за наставници од прво до четврто одделение. ЕКРН ја поттикнува Владата слична обука да понуди на наставниците од повисоките нивоа на образование и во врска со ова забележува дека неодамна усвоениот Закон за високо образование предвидува обука за наставници на малцинските јазици за повисоките одделенија од основно образование и педагошки курсеви за наставниците во средните училишта. Ромските лидери исто така ја нагласуваат потребата од подобрување на квалитетот на образованието на ромски јазик. ЕКРН е информирана дека македонската влада прави напори да го подобри квалитетот на таквата настава преку подготовка на нови планови и курсеви на ромски јазик со цел да се обучи наставниот кадар. ЕКРН ја поттикнува Владата натаму да ги прошири и развие таквите позитивни иницијативи.
27. Како и во многу други земји, припадниците на ромската заедница во Република Македонија се соочуваат со особени потешкотии на полето на образованието. ЕКРН верува дека треба да се направат посебни напори за зголемување на нивото на образование на оваа социјално и економски маргинализирана група. Владата треба да ја разгледа можноста за специјални програми за помош за ромските и другите деца од особено сиромашни семејства кои се спречени да посетуваат настава поради високата цена на учебниците, училишните материјали и соодветни алишта. Во врска со ова ЕКРН забележува дека учебниците за основно образование бесплатно се обезбедуваат за сите ученици. Недостаточното познавање на македонскиот јазик при упис во училиште исто така може да претставува пречка за успехот на ромските деца кои живеат во ромските населби. ЕКРН со задоволство дознава за невладини иницијативи за обезбедување на часови по македонски за да се подготват Ромите за влез во училишниот систем, и ги поттикнува властите да поддржат вакви иницијативи. Исто така треба да се испита улогата на стереотипите и предрасудите на наставниците, што може да доведе до ниски очекувања од ромските деца. Во врска со ова ЕКРН препорачува да се понуди обука на наставниците вклучително и информации за особените потреби и очекувања на Ромите и способноста за ефективна употреба на знаењето. Насочена обука на Роми за наставници и

регрутирање на наставен кадар од ромските заедници исто така може да има своја улога во подобрување на ситуацијата.

28. Како што се нагласува во првиот извештај на ЕКРН, Владата презема важни времени мерки за зголемување на бројот на студентите од малцинските групи во високообразовните институции, вклучително и воведување на квота на места резервирани за припадниците на малцинските групи. Додека од една страна се олеснува пристапот кон високото образование за малцинските групи, квотата исто така предизвика и одредено непријателство од страна на етничките Македонци и ги охрабри негативните стереотипи за припадниците на малцинските групи. ЕКРН на властите на Република Македонија им препорачува детално да го следат влијанието на оваа политика и да обезбедат точни информации за јавноста за сложените социјални и економски причини што го мотивираат воведувањето на квотата.
29. Собранието на Република Македонија усвои нов Закон за високо образование; предлог законот претходно беше доставен до Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ. Законот предвидува правна рамка за основање и работење на високообразовни институции, и приватни и јавни. ЕКРН ја зема предвид чувствителноста на ова прашање; сепак, ги поттикнува властите да преземат натамошни напори за унапредување на учеството и односите меѓу припадниците на различни етнички групи. Како што се наведува погоре, ова може да вклучи воведување на двојазична настава во рамките на јавниот систем.

S. Вработување

30. Иако, според владиниот преглед од 1999 година националната стапка на невработеност е 32.4%, последното владино истражување на работната сила се оценува дека стапката на невработеност кај Ромите е 71.8%. Властите сметаат дека ова е последица на променливата ситуација на пазарот на трудот и нискиот степен на квалификуваност на ромското население. ЕКРН, сепак верува дека индиректната и директната дискриминација често имаат голема улога во објаснувањето на оваа појава. ЕКРН, затоа ги поттикнува властите на Република Македонија да идентификуваат начини за набљудување на ситуацијата на различните малцински групи на пазарот на трудот со цел да се идентификуваат области на можна дискриминација. Во врска со ова ЕКРН, ги забележува постоечките статистички податоци за пазарот на трудот според етнички групи, и предлага ваквите информации да се прошират и развијат на начин кој ќе овозможи на светлина да се изнесат проблемите на дискриминацијата.

И. Набљудување на ситуацијата во земјата

31. Со цел да се планира било каква акциона програма за борба против дискриминацијата и нетолеранцијата неопходно е точно да се идентификува опфатот и причините за проблемот. Како што забележа во својот прв извештај, ЕКРН смета дека има потреба од сеопфатни статистички податоци за учеството на малцинските групи во јавниот живот и за нивната економска и социјална положба, особено во однос на нивниот пристап кон вработувањето, здравствените услуги, образованието и домувањето. Исто

така треба да се прибираат информации за ефективността на лековите во случај на дискриминација вклучително и за бројот на жалби, последователните истраги од страна на полицијата и обвинителствата, каде е ова релевантно, судската оценка на ваквите жалби и обештетувањето кое се доделува на жртвите. Информациите треба меѓу другото да ги опфатат граѓанско правните и кривично правните одредби насочени кон борба против расизмот и дискриминацијата. При прибирањето на таквите информации треба должно да се земе предвид правото на приватност и стандардите за заштита на личните информации и слободната и информирана согласност на засегнатите лица.

J. Однесување на одредени институции

- *службеници за спроведување на законот*

32. ЕКРН е загрижена поради тоа што злоупотребата и насилството на полицијата и натаму останува проблем во македонското општество, кој непропорционално ги погодува припадниците на малцинските групи, особено Албанците и Ромите. Иако ситуацијата се подобрува со оглед на напорите на Министерството за внатрешни работи, незаконското апсење и притвор, преголемата употреба на сила и физички лошо постапување на притворените лица и натаму останува проблем. Невладините организации исто така известуваат дека и покрај законот од 1997 година со кој таквата практика се прогласува за незаконска, полицијата и натаму продолжува да повикува поединци, а особено припадници на малцински групи, во полициските станици на “информативни разговори” каде понекогаш доаѓа и до лошо постапување. Според ромските организации, полицијата често ги пречекорува своите овластувања кога приведуваат Роми, кои продаваат стоки спротивно на законот за трговија од 1995 година.
33. ЕКРН забележува дека постои внатрешна истражна постапка по жалбите, која најпрво се презема од страна на повисоките службеници на полицијата, а потоа од страна на Министерството за внатрешни работи. Сепак, има големо несогласување меѓу невладините извештаи за пречекорување на овластувањата и резултатите на внатрешните истраги по жалбите, со кои се откриени само неколку случаи на прекумерна употреба на сила во последната година. ЕКРН ја повторува својата препорака за тоа дека едно независно тело треба да се задолжи со задачата на истражување на сите случаи на лошо постапување од страна на полициските службеници, особено во однос на припадниците на малцинските групи.
34. Исто така треба да се преземат посебни напори за подобрување на односот меѓу полицијата и малцинските групи. Во својот прв извештај, ЕКРН нагласува дека е од извонредна важност сите службеници за спроведување на законот да добијат посебна обука за човековите права, особено во однос на расизмот и ксенофобијата, и да се стекнат со темелни познавања за релевантните национални како и меѓународни стандарди за човековите права. Министерството за внатрешни работи презема низа на образовни иницијативи и предметот човекови права е обврзен во рамките на полициската академија, што вклучува и настава за почитувањето на правата на националните малцинства. ЕКРН ги поттикнува властите на Република Македонија да продолжат со таквите иницијативи и натаму да ги прошират напорите за обезбедување првична и натамошна обука на ова поле за

службениците. ЕКРН исто така со интерес ги забележува напорите на Министерството за внатрешни работи за вработување на припадници на малцински групи, а особено фактот што во изминатата година бројот на етничките Албанци на клучни позиции во Министерството за внатрешни работи е зголемен. ЕКРН се надева дека со ова полицијата повеќе ќе ја одрази мултиетничката природа на македонското општество.

К. Медиуми

35. Малцинските групи во Република Македонија имаат пристап кон известување на нивните јазици, и во електронска и во печатена форма. Како што забележа ЕКРН во својот прв извештај, државната радио и телевизија, како и приватните радиодифузни претпријатија емитуваат програми на малцинските јазици, вклучително на албански турски, влашки, ромски и српски јазик.
36. Медиумите во Република Македонија се критикувани за нивната улога во зголемувањето на недовербата и стравот меѓу различни етнички групи, особени меѓу Албанците и етничките Македонци. Критичарите известуваат дека известувањето на медиумите на чувствителни настани има тенденција на едностраност и преголема субјективност, разгорувајќи ги тензиите во меѓуетничките односи, ЕКРН верува дека во македонскиот контекст, медиумите имаат дополнителна одговорност да осигураат дека известуваат за настаните на урамнотежен и непристрасен начин. ЕКРН ја нагласува улогата што би можеле да ја одиграат кодексите за саморегулирање во врска со ова. Исто така ги поттикнува властите на Република Македонија строго да го применува законодавството насочено против употреба на јазик кој изразува непочитување, како што е на пример членот 319 од Кривичниот законик.

ДЕЛ II: ПРАШАЊА КОИ СЕ ПРЕДМЕТ НА ОСОБЕНА ГРИЖА

37. Во овој дел од своите индивидуални извештаи, ЕКРН сака да обрне внимание врз одреден број на прашања кои според нејзиното мислење заслужуваат особено и итно внимание во засегнатата земја. Во случајот на Република Македонија, ЕКРН би сакала да обрне внимание на прашањето за потребата од подобрени меѓуетнички односи и зголемени контакти меѓу етничките групи во сите делови на општеството.

Л. Меѓуетнички односи

38. Република Македонија одржува деликатна етничка рамнотежа, која опфаќа мнозинство на етнички Македонци, големо албанско малцинство, и други малцински групи – Турци, Роми, Срби и Власи. И покрај ваквата разноликост, секоја од главните етнички заедници се чини дека има тенденција да живее во свој релативно хомоген свет. Дури и кога припадниците на различни етнички групи живеат дури работат едни покрај други, често тие имаат ограничени контакти во секојдневниот живот. Иако меѓусебните контакти се зголемуваат, особено меѓу младите луѓе и образованите и професионални сегменти од општеството, многу припадници на различни групи се уште имаат тенденција да одат во

различни ресторани, различни кафулиња, продавници, па дури и во различни училишта. Организациите и здруженијата на граѓанското општество се исто така во голема мерка поделени според етничката припадност, како што се впрочем и политичките партии.

39. ЕКРН забележува дека во Република Македонија расте свеста за ситуацијата и за потребата да се поттикнат натамошните контакти и комуникација меѓу различните заедници. ЕКРН ги поздравува мерките кои сега се преземаат и на владино и на невладино ниво за да се тргне во овој правец и ги поттикнува натамошните напори во врска со ова.
40. Поинтензивните контакти меѓу различните јазични заедници има клучна улога во подобрувањето на меѓуетничката комуникација. Додека најголемиот дел од припадниците на малцинските групи зборуваат македонски, многу малку етнички Македонци зборуваат некој од малцинските јазичи, дури и јазикот на многу големото етничко албанско малцинство, иако во етнички мешовитите области етничките Македонци воопштено го зборуваат јазикот на односните етнички малцинства. Јавните дебати се одвиваат во секоја заедница поединечно наместо меѓу заедниците, додека секоја од нив добива информации за настаните во заедницата, земјата и регионот од медиуми на сопствениот јазик, изнесени од припадници на нивните етнички групи. Припадниците на малцинските групи имаат пристап кон македонските медиуми, иако ретко го прават тоа, но етничките Македонци главно не се во можност да пристапат кон немакедонските медиуми поради јазичната бариера. Затоа секоја група добива информации за настаните и за другите етнички групи, толкувани преку гледишта на припадниците на нивната етничка група, а не преку директен контакт и комуникација со припадниците на овие групи.
41. Уште една клучна област на развој е јакнењето на можностите за децата од различните групи да контактираат меѓу себе особено во рамките на образовниот систем. Моментно, децата од различни етнички групи се образуваат во рамките на нивната јазична заедница. Додека се увидува и се поттикнува сеопфатното обезбедување на настава и училишта на малцинските јазичи, ЕКРН ја нагласува улогата што би можело да ја одигра воведувањето на зголемени можности децата од различни групи да бидат образувани едни покрај други, и да ги изучуваат јазичите и културите на другите заедници.
42. Што се однесува до полето на вероисповеста, ЕКРН забележува дека Република Македонија има систем на секуларна држава, според кој сите религии се одвоени од државата и уживаат еднаков статус и права. ЕКРН ја нагласува вредноста на таквиот систем во македонскиот контекст каде коегзистираат неколку религии. Во овој контекст, ЕКРН го поздравува отстранувањето од страна на Уставниот суд на одредени контраверзни одредби во врска со регистрацијата на религиозните групи содржани во Законот за религиозни заедници и групи. ЕКРН ги поттикнува македонските власти да продолжат и натаму да осигуруваат дека сите религии во Република Македонија уживаат еднаков статус и прва. Во врска со ова, ЕКРН е свесна дека сега се разгледува воведувањето на религиозна настава во училиштата и силно им препорачува на властите да осигураат дека таквата религиозна настава на децата од различни религиозни заедници има ја дава можноста да научат за другите религии кои

- коегзистираат во рамките на секуларниот државен систем на Република Македонија.
43. ЕКРН ги цени напорите на властите на Република Македонија за унапредување на можноста на секоја малцинска група да го развива сопствениот културен идентитет. ЕКРН сепак е загрижена дека моментната ситуација, каде секоја група има тенденција да остане во сопствените рамки со мали можности за контакти и комуникација со другите етнички групи, овозможува и натаму да продолжат недовербата и негативните стереотипи. Моментно ваквата ситуација исто така значи дека малцинските заедници можат да останат прилично изолирани од мнозинската заедница. Во врска со ова, ЕКРН ги охрабрува напорите за развој на зајакнати контакти меѓу припадниците на различни етнички групи на сите полиња на животот.
  44. Што се однесува до политичката сфера, ЕКРН забележува дека и покрај учеството на Албанците и на другите малцински групи во политиката на национално и локално ниво, овие групи се малку застапени во државните институции, како што се јавните служби на национално и локално ниво, полицијата и судството. ЕКРН ги цени напорите на македонските власти за запослување на припадниците на малцинските групи во овие институции и ги поттикнува да продолжат со ваквите напори. Застапеност на малцинствата која би го одразувала етничкиот состав не само што би им овозможила на припадниците на овие групи поцелосно да учествуваат во македонското општество и да имаат подобрен пристап кон овие институции, туку исто така би обезбедило простор за конструктивни односи меѓу припадниците на овие групи. Натаму, властите на Република Македонија можеби треба да ја унапредуваат посеопфатната употреба на малцинските јазици.
  45. Моментно меѓуетничките односи се напнати, односно секоја група негува негативни стереотипи и стравувања во однос на другите. Односите меѓу двете најголеми етнички групи, Македонците и Албанците често се многу сложени. Овие односи се поврзани со регионалниот контекст на Балканот, одразувајќи ја не само внатрешната реалност во земјата, туку и настаните во соседните земји. Така косовската криза ја зголеми недовербата и ја намали толеранцијата меѓу групите, што во некои случаи беше влошено поради известувањето на медиумите. Бројот на албанските бегалци го предизвика стравот меѓу етничките Македонци дека овој прилив би ја нарушил етничката рамнотежа во земјата. Албанската недоверба кон етничките Македонци беше влошена со инциденти како што се Блаце, каде границата беше времено затворена, оставајќи ги бегалците да чекаат.
  46. Односите меѓу ромите и другите етнички групи исто така претрпеа негативно влијание од конфликтот. Имаше вознемирувачки извештаи за зголемување на етнички мотивираното насилство против Ромите. Обвинувањата од страна на некои косовски Албанци дека Ромите соработувале со Србите и последователниот бран на ромски бегалци ги заостри односите меѓу етничките Албанци и Роми во Република Македонија.
  47. Во овој контекст на фактичка или латентна меѓуетничка тензија што постои во контекстот на подвоеност на етничките групи, ЕКРН верува дека лидерите на јавното мислење, како што се политичарите, јавните лица и новинари, имаат особена одговорност за намалувањето на недовербата и

стравувањата како и за подобрување на толеранцијата и меѓусебното прифаќање на етничките групи. Различни политичари ја носат вината за употребата на етнички чувствителни прашања за да ја подобрат својата популарност во надеж дека ќе добијат гласови. ЕКРН ги поттикнува лидерите на јавното мислење да избегнуваат изрази на непријателство и наместо тоа да настојуваат да негуваат ставови на почитување за другите групи и да ја унапредуваат зајакната доверба меѓу етничките групи. Како примарни извори на информации за другите етнички групи, медиумите треба да преземат посебни напори да придонесат кон поголемо разбирање, доверба и контакти меѓу различни малцински групи. Медиумите имаат важна улога како мост меѓу заедниците и ЕКРН ги поттикнува да ја преземат ваквата позитивна улога.

48. ЕКРН ги поттикнува македонските власти да разгледаат натамошни иницијативи и мерки кои ќе ги овозможат контактите и комуникацијата меѓу припадниците на различни групи и да се зајакне учеството на различните етнички групи во заедничкото општество. ЕКРН посебно би сакала да обрне внимание на образовниот систем и силно ги поттикнува властите да разгледаат начини со кои на децата од различни етнички групи ќе им се даде можноста за позитивна интеракција и меѓусебно запознавање. ЕКРН во врска со ова го забележува неодамнешното усвојување на новиот Закон за високо образование. Властите можеби треба да ја разгледаат можноста од натамошно зголемување на можностите за студентите да го изучуваат албанскиот и другите малцински јазици како дел од главните наставни планови на сите нивоа на образовниот систем. Ова ќе овозможи зголемените контакти меѓу децата од различни етнички групи, да биде важен чекор во премостување на јазичната поделеност меѓу групите и да се унапредува учеството и чувството на припадност кон македонското општество од страна на припадниците на малцинските групи. Властите исто така треба да направат посебни напори за да осигураат дека образовниот систем е структуриран на начин кој нема да дозволи репродуцирање на модели на меѓуетничко непријателство и недоверба.

БИБЛИОГРАФИЈА

Оваа библиографија ги наведува главните извори кои беа консултирани при разгледување на ситуацијата во Република Македонија; таа не ги опфаќа сите различни извори на информации (медиуми, контакти во земјата, националните невладини организации) кои исто така беа користени.

1. CRI (99) 31: Извештај за Република Македонија, Европска комисија против расизам и нетолеранција, мај 1999 година
2. CRI (99) 43: Општа препорака на ЕКПН бр. 1 од областа на политиката во однос на: Борбата против расизмот, ксенофобијата, анитсемитизмот и нетолеранцијата, Европска комисија против расизам и нетолеранција, Совет на Европа, октомври 1996 година
3. CRI (97) 36: Општа препорака на ЕКПН бр. 2 од областа на политиката во однос на: Специјализирани тела за борба против расизмот, ксенофобијата, антисемитизмот и нетолеранцијата на национално ниво, Европска комисија против расизам и нетолеранција, Совет на Европа, јуни 1997 година
4. CRI (98) 29: Општа препорака на ЕКПН бр. 3 од областа на политиката во однос на: Борба против расизмот и нетолеранцијата на Ромите, Европската комисија против расизам и нетолеранција, Совет на Европа, март 1998 година
5. CRI (98) 80: Општа препорака на ЕКПН бр. 4 од областа на политиката во однос на: Националните анкети за искуствата и сфаќањето на дискриминацијата и расизмот од гледна точка на потенцијалните жртви, Европската комисија против расизам и нетолеранција, Совет на Европа, март 1998 година
6. CRI (98) 80: Правни мерки за борба против расизмот и нетолеранцијата во државите-членки на Советот на Европа, Совет на Европа, Страсбург 1998 година
7. DIR/JUR (97) 3: Начела на законите за државјанство во врска со страните кон мировните договори за Босна и Херцеговина, 31 октомври 1996 година
8. Документ бр. 8669: Исполнување на обврските и должностите од страна на Република Македонија, Парламентарно собрание на Советот на Европа, 15 март 2000 година
9. Годишен извештај за 1998 година, Правобранител, март 1999 година
10. CAT/C/SR.366: Сумарен преглед на 366-тиот состанок: Република Македонија, Комитет против тортура, Обединетите нации, 15 јуни 1999 година
11. CAT/C/SR.373: Сумарен преглед на 373-тиот состанок: Република Македонија, Комитет против тортура, Обединетите нации, 5 мај 1999 година
12. CAT/C/SR.369: Сумарен преглед на 369-тиот состанок: Република Македонија, Комитет против тортура, Обединетите нации, 3 мај 1999 година
13. HR/CAT/99/5: Разгледување на Извештајот на Република Македонија од страна на Комитетот против тортура, Обединетите нации, 28 април 1999 година
14. CCPR/C/79/Add.96: Заклучни согледувања на Комитетот за човекови права: Република Македонија, Обединетите нации, 18 август 1998 година
15. CCPR/C/SR. 1687: Сумарен преглед на 1687-миот состанок: Република Македонија, Комитет за човекови права, Обединетите нации, 29 јули 1998 година

16. CCPR/C/SR. 1686: Сумарен преглед на 1686-тиот состанок: Република Македонија, Комитет за човекови права, Обедините нации, 1 декември 1998 година
17. CCPR/C/SR.1685: Сумарен преглед на 1685-тиот состанок: Република Македонија, Комитет за човекови права, Обедините нации, 29 јули 1998 година
18. CCPR/C/74/Add.4: Разгледување на извештаите поднесени од државите-членки според членот 40 од Пактот- Република Македонија, Комитет за човекови права, Обединети нации, 18 мај 1998 година
19. E/CN.4/200/3/Add.2: Граѓански и политички права, вклучувајќи го и прашањето на исчезнување и вонсудски егзекуции, Извештај на Специјалниот известител, г-ѓа Asma Jahangir, Мисија за Република Македонија и Албанија, Комисија за човекови права, 5 јули 1999 година
20. УНХЦР, Државјанството и спречувањето на бездржавјанство поврзано со дезинтеграција на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, Европската серија, дел 3, бр. 1, јуни 1997 година
21. ОБСЕ, двонеделен извештај на Мисијата на ОБСЕ во Скопје, 2-22 октомври 1999 година, 10-27 август 1999 година
22. ОБСЕ, Изјава на Високиот комесар за национални малцинства на ОБСЕ, Макс ван дер Штул, 9 ноември 1998 година
23. Стејт депармент на САД, Извештај за Република Македонија за практиката во однос на човековите права за 1999 година, 25 февруари 2000 година
24. Стејт депармент на САД, Извештај за Република Македонија за практиката во однос на човековите права за 1998 година, 26 февруари 1999 година
25. Amnesty International, извештај за 1999 година: Македонија
26. Европски центар за ромски права, Писмени коментари на Европскиот центар за човекови права во врска со Република Македонија, 4 јуни 1998 година
27. Европски центар за ромски права, Пријатна фикција- Ситуацијата со човековите права на Ромите во Македонија, јули 1998 година
28. Хелсиншки комитет за човекови права во Република Македонија, Извештај за малцински права, септември 1999 година
29. Human Rights Watch, Светски извештај 1999 година: Македонија
30. Human Rights Watch, Полициско насилство во Македонија, април 1998 година
31. Меѓународна хелсиншка федерација, Годишен извештај на МХФ за 1999 година за Македонија
32. Меѓународна хелсиншка федерација за човекови права, извештај за 1999 година за Прегледната Конференција на ОБСЕ за хуманата димензија – национални малцинства
33. Асоцијација за заштита на човековите права на Ромите, “Ромак: Билтен”, 25 февруари 1999 година и 3 мај 1999 година
34. Центар за мултикултурно разбирање и соработка, Билтен 1999 година, февруари 2000 година

35. Gilles de Rapper, “Кризата во Косово: Реакции во Албанија и Македонија на локално ниво”, Работен документ бр. 3 на Програмата Етнобарометар, март/април 1998 година
36. Горан Михајловски, “Les églises et les mosquées entrent à l'école. AIM, 7 септември 1999 година
37. Исо Руси, “Невладини организации во Македонија: Постојат но мала корист од нив” AIM, 27 септември 1999 година
38. Ибрахим Мехмети и Сашо Ордановски, “Одвоени животи, одвоени медиуми”, Институт за воено и мирвно известување, 26 ноември 1999 година
39. Jolyon Naegele, “Македонија: Владата го дозволува Албанскиот универзитет”, RFE/RL, 20 јули 1999 година
40. Катерина Блажевска и Ким Мехмети: “Пливање низ регионалните проблеми”, Институт за воено и мирвно известување, 26 ноември 1999 година
41. “Решение за високото образование на Албанците без промена на Уставот”, MILS News, Скопје, 29 февруари 2000-05-30

Следниов Додаток не претставува составен дел од анализата и предлозите на ЕКРН во врска со ситуацијата во Република Македонија

Додаток

ЕКРН би сакала да нагласи дека анализата содржана во вториот извештај за Република Македонија, е заклучно со 16 јуни 2000 година и дека сите последователни настани не се земени предвид.

Во согласност со постапката според индивидуалниот приод на ЕКРН, беше назначен национален офицер за врска од страна на властите на Република Македонија во целите на процесот на доверлив дијалог со ЕКРН за предлог текстот за Република Македонија и одреден број на нејзините коментари ЕКРН ги зема предвид и ги искористи како составен дел од извештајот.

Сепак, по овој дијалог, националниот офицер за врски експлицитно побара следниве согледувања на властите на Република Македонија да бидат изнесени како прилог кон извештајот на ЕКРН.

КОМЕНТАРИ НА ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ВРСКА СО ИЗВЕШТАЈОТ НА ЕКРН ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

"И. Пристап до јавните сервис

Пристап до образование

Параграф 25: *Во врска со последната реченица од овој параграф која сугерира воведување на билингвални класови, како мерка за зголемување на интеграцијата, Владата на Република Македонија информира дека во последните неколку години Министерството за образование, во соработка со меѓународни невладини организации во предучилишното образование, го спроведува проектот "Мозаик". Проектот предвидува формирање на билингвални групи (децата се од македонска и албанска националност). Наставниците добро ги познаваат двата јазика и се соодветно обучени за изведување на билингвална настава. Се работи за пилот-проект, а родителите доброволно ја избираат таквата форма на настава. Резултатите се позитивни.*

Сепак, воведувањето на билингвални класови во основното или средното образование подразбира многу посериозна анализа и подготовка. Во таа смисла, а имајќи ја предвид повеќедецениската традиција на целосно образование на мајчиниот јазик, Владата на Република Македонија смета дека воведувањето на билингвални класови (во кои наставата би се изведувала на два јазика) би предизвикала голем отпор токму кај припадниците на малцинствата кои имаат целосно образование на мајчин јазик. Таквата настава тие би ја сметале за "ограничување" на нивното

уставно право. Тие би сметале дека целта на таквите мерки е присилна интеграција, која со тек на време би резултирала во асимилација. Припадниците на националностите во Република Македонија се горди на нивната различна културна и лингвистичка традиција, која ја негуваат со векови. При тоа, треба да се има предвид дека Република Македонија е една од ретките држави во која демократијата успешно функционира во мулти-културни услови и која има развиен систем за заштита на правата и на културната разноликост на лицата припадници на националните малцинства.

Во такви услови, евентуалната реализација на идејата за билингвални паралелки би била контрапродуктивна. Таа, наместо да придонесе кон јакнење на процесот на интеграција на младите кои припаѓаат на различните етнички групи, би можела да има сосема спротивен ефект врз тој процес, како и врз меѓуетничките односи во државата, воопшто.

Почитувајќи ги препораките на ЕЦРИ, Владата на Република Македонија смета дека не постојат правни, политички и социо-културни услови за евентуална реализација на оваа препорака. Се разбира, Министерството за образование и експертските педагошки тела би можеле да ја земат предвид и да ја разгледаат евентуалната потреба од организирање факултативна билингвалната настава (да постои како можност доколку родителите или учениците изразат таква желба). Но, дури и во таква форма, билингвалната настава по дефиниција би била поскапа и би претпоставувала соодветни технички услови.

Дел ИИ: Прашања од посебен интерес

Н. Меѓуетнички односи

Параграф 38, 40: Во врска со посочените параграфи, Владата на Република Македонија би сакала да потенцира дека забелешките и констатациите наведени во третата и четвртата (за различните ресторани, кафеа, продавници, медиуми) и петата (за невладините организации) реченица се претерани. Таква стриктна поделба на општеството (особено во мулти-културно општество кое функционира са генерации) не ја рефлектира реалноста во Македонија. Целосно различните култури, традиции, јазик и вера на различните етнички заедници во Република Македонија се повеќе вековна реалност на овие простори. Притоа, таквата состојба никогаш не генерирала омраза која би водела во целосна сепарација на општеството како такво. Напротив, луѓето со различно етничко, културно и јазично потекло спокојно живееле и живеат заедно, меѓусебно респектирајќи се. Консеквентно, не постои насилство или конфликт во колективното историско паметење на етничките групи на овие простори. Мешавината на култури и традиции секогаш била дел од културното богатство на Македонија, која е одличен пример за сосема слободно изразување и негување на културни, јазични, верски разлики. Историски, не постои период во кој се форсирала присилна интеграција или

асимилација, преку наметнување одредена културна матрица како официјална.

Ваквата традиција несомнено, на прв поглед, оддава впечаток на неинтегрирано, поделено општество. Од аспект на ECRl релевантно е дали таквата експлицитна културна различност води кон омраза или директна или индиректна дискриминација. Сепак, таква појава во Република Македонија нема. Одредени случаи на манифестирање на нетолеранција се маргинални, за да се извлече заклучок дека македонското општество е поделено и дека малку се прави за интеграција на малцинствата. Интеграцијата мора да биде доброволна. За тоа најдобра пример е младата, пред се урбана, генерација за која, се повеќе, исчезнуваат традиционалните елементи на идентитетот."

Скопје, 15 ноември 2000г.